

POLICYMEDDELANDE

CIVEX: Samhälleliga engagemang bland den äldre befolkningen:
Exkluderingsaspekter, erfarenheter och policyimplikationer

Författare:

CIVEX forskargrupp

November 2024

Detta är en svensk översättning av den engelskspråkiga originalpublikationen (se <https://civex.eu/publications/>)

CIVEXSOCIETY & AGEING
RESEARCH LABUNIVERSITAT DE
BARCELONAUPPSALA
UNIVERSITET

Det här dokumentet sammanfattar de huvudsakliga poänger som framkommit genom forskningsprojektet CIVEX (www.civex.eu), organiserade under fyra rubriker: samhällsengagemang är mångdimensionellt, kontexten påverkar äldres samhällsengagemang, samhällsengagemang sent i livet påverkas av livsloppet, äldre är inte en homogen grupp.

Fyra rekommendationer framtagna i syfte att underlätta äldres samhällsengagemang lyfts särskilt:

1. **Samhällsengagemang är mångdimensionellt begrepp:** Bredda innebörden av samhällsengagemang så att hjälpa andra, föreningslivsverksamhet och samhällsengagemang som utövas on-line inkluderas utöver politiskt deltagande och frivilligarbete. För att främja varaktigt deltagande bör möjligheter anpassas till individuella motiv och behov.
2. **Förbättra tillgänglighet och jämlikhet:** Implementera insatser som tar hänsyn till hög ålder och som bidrar till digital inkludering. Arbeta med att främja god praxis för att komma till rätta med skillnader i deltagande.
3. **Anta ett livsloppsperspektiv:** Utveckla flexibla policyer som tar hänsyn till hur förändringar i livet, personliga erfarenheter och strukturell ojämlikhet inverkar på individers samhällsengagemang under livets gång.
4. **Omfamna mångfalden i den äldre befolkningen:** Vidkänn och arbeta för att minska de specifika hinder som marginaliserade grupper riskerar möta. Värdesätt samtidigt mångsidiga perspektiv på innebörden av samhällsengagemang.

Syftet med rekommendationerna är att hjälpa till att skapa policyer och metoder som främjar samhällsengagemang och som motverkar exkludering och orättvisa, samt att dessa policyer och metoder ska spegla de behov som alla äldre har och alla äldres bidrag till samhället.

Samhällsengagemang är mångdimensionellt

Samhällsengagemang är ett mångdimensionellt begrepp som omfattar en rad aktiviteter:

- Att hjälpa andra
- Medlemskap i föreningar
- Frivilligt arbete i föreningslivet
- Politiskt deltagande
- Digitalt engagemang

Swedish Research Council for
Health, Working Life and Welfare

CIVEX**SOCIETY & AGEING
RESEARCH LAB****UNIVERSITAT DE
BARCELONA**

Var och en av de ovanstående aktiviteterna speglar olika sätt som människor kan bidra till sina samhällen och påverka kollektiva beslut.

Erkänn olika typer av bidrag: Policyinsatser behöver omfatta alla former av samhällsengagemang, från att hjälpa andra till politisk aktivism, för att säkerställa att aktiviteter som erbjuds överensstämmer med människors intressen. Därför uppmuntras en mångdimensionell inställning i åtgärder som syftar till att främja samhällsengagemang. Åtgärderna behöver inbegripa olika former av aktiviteter som gör det möjligt för individer att engagera sig på ett sätt som upplevs meningsfullt.

Motverka hinder för deltagande: Att engagera sig genom att hjälpa andra (exempelvis vård av en nära anhörig), kräver tid och energi, vilket riskerar att begränsa deltagande i andra former av samhällsengagemang. Policyer behöver därför erbjuda riktat stöd såsom avlastning till anhöriga och flexibilitet i aktiviteter kopplade till samhällsengagemang.

Uppdatera hur samhällsengagemang mäts: En särskild utmaning när det kommer till kunskap om samhällsengagemang är förutsättningarna för att kunna mäta fenomenet tillräckligt heltäckande. Sådana mätningar är avgörande för att förstå hur engagemang kan upprätthållas genom människors liv. Idag tenderar traditionella sätt att mäta att fokusera på formellt deltagande (till exempel röstande och frivilligarbete) och förbiser mer informella former av engagemang. För att bättre förstå samhällsengagemang skulle mätinstrument behöva uppdateras i syfte att fånga även informellt och politiskt engagemang såväl som det engagemang som uttrycks on-line. Idag riskerar dessa aktiviteter att förbli förbisedda trots att de spelar en avgörande roll i äldre människors samhällsengagemang och bidrag.

CIVEX**SOCIETY & AGEING
RESEARCH LAB****UNIVERSITAT DE
BARCELONA**UPPSALA
UNIVERSITET

Kontexten påverkar äldres samhällsengagemang

Samhällsengagemang på äldre dar formas av såväl personers individuella egenskaper (till exempel utbildning, motivation) som av grannskap och närsamhälle och bredare samhällsliga system såsom välfärdsolitik. Deltagandegraden skiftar runt om i Europa, och är som högst i länder i Nord- och Västeuropa. Dessa skillnader understryker behovet av att dela framgångsrika strategier regioner emellan. Medan nationella policyer kan skapa förutsättningar för högt samhällsengagemang spelar lokala organisationer och samhällen en viktig roll för att främja äldres engagemang i praktiken.

Öka tillgängligheten: Detta handlar dels om att implementera åldersvänliga program som uppmuntrar deltagande i aktiviteter som frivilligt arbete och engagemang i föreningslivet, dels att se till att platser där människor praktiserar sitt samhällsengagemang (exempelvis vallokaler) är fysiskt tillgängliga.

Det digitala sammanhanget blir alltmer relevant och kan vara av särskild vikt för exempelvis personer med rörelsehinder och de som bor i glesbefolkade områden. Människor uttrycker även sitt samhällsengagemang on-line, vilket innebär att digitala sammanhang bör göras tillgängliga för alla. Insatser som främjar digital kompetens bland äldre kan implementeras i syfte att öka inkluderingen.

Dela exempel på god praxis runt om i Europa: Uppmuntra utbyte av god praxis mellan länder för att främja samhällsengagemang bland äldre. Norra och västra Europa uppvisar relativt hög deltagandegrad, särskilt när det gäller frivilligt arbete, medlemskap i föreningar och politiskt deltagande, men det behövs ansträngningar för att stödja och utveckla initiativ för att främja samhällsengagemang i områden där deltagandet är lägre. Detta kan till exempel handla om att främja samarbeten som möjliggör samhällsliga, kulturella och ekonomiska anpassningar av framgångsrika insatser så att dessa passar lokala sammanhang och att förbättra stödet till lokala organisationer.

Swedish Research Council for
Health, Working Life and Welfare

CIVEX**SOCIETY & AGEING
RESEARCH LAB****UNIVERSITAT DE
BARCELONA****UPPSALA
UNIVERSITET**

Samhällsengagemang sent i livet påverkas av livsloppet

För att öka samhällsengagemang bland äldre är det viktigt att vara öppen för att tidigare livserfarenheter kan påverka engagemang på äldre dar. Genom att studera personers livslopp ökar vår förståelse för de förändringar och anpassningar som skett under livet. Det hjälper oss även att förstå hur betydelsefulla händelser och perioder påverkat hur äldre människor har engagerat sig i samhället.

Integrera livsloppsperspektiv: Policyer bör återspegla hur samhällsengagemang utvecklas över tid och hur det påverkas av historiska och individuella vägval. Hur människors liv utvecklas över tid är inte en universell process, utan antar olika mönster beroende på när och var en person lever. Existerande enkätundersökningar har dock inte lyckats mäta och identifiera dessa olika vägval och förändringar i samhällsengagemang som livsloppet innebär. Att bygga broar mellan forskare fokuserade på samhällsengagemang under olika livsstadier skulle kunna bidra till en mer heltäckande och dynamisk syn på samhällsengagemang under hela livsloppet.

Medvetenhet om platsers betydelse: Kontextuella faktorer liksom livsfaser har betydelse. Sociala, ekonomiska, politiska och miljömässiga sammanhang varierar och påverkar under hela livet. Det som kallas "platsens livslopp", förändras över tid. Individer anpassar sig till dessa förändringar på olika sätt och detta påverkar i sin tur hur de engagerar sig i samhället idag liksom i framtiden. Aktiviteter kopplade till samhällsengagemang behöver således vara flexibla om de ska kunna tillgodose äldre människor varierande behov, som uppkommit tack vare deras tidigare erfarenheter.

Ta itu med ojämlikheter ackumulerade över tid: Människors livslopp påverkas av sociala ojämlikheter som får olika effekter beroende på kön, etnicitet, utbildningsnivå och andra faktorer. Även livshändelser så som migration, förändringar i civilstånd och i arbetslivet kan leda till att ojämlikheter förvärras över tid, vilket har effekt på människors möjligheter att vara samhällsengagerade. Lokala aktörer bör därför tilldelas resurser för att identifiera och ta itu med kumulativa effekter av sociala ojämlikheter som påverkar människors möjligheter att vara samhällsengagerade. Policyinsatser bör prioritera strategier som erkänner målgruppens mångfald och livslånga fluktuerande behov.

Äldre är inte en homogen grupp

Swedish Research Council for
Health, Working Life and Welfare

CIVEXSOCIETY & AGEING
RESEARCH LABUNIVERSITAT DE
BARCELONAUPPSALA
UNIVERSITET

CIVEX fokuserar på grupper av äldre personer, vilkas erfarenheter av samhällsengagemang sällan studerats. Genom detta fokus visar projektet behovet av inkluderande policyer som tar hänsyn till röster från olika grupper av äldre och deras olika sätt att engagera sig i samhället.

Inkludera marginaliserade röster: CIVEX visar hur äldre migranter med utomeuropeisk bakgrund beskriver samhällsengagemang. I utvecklandet av policyer som rör samhällsengagemang sent i livet, bör ett brett synsätt antas. Projektet uppmuntrar därför policyer att beakta att äldre personers förståelse av vad samhällsengagemang innebär kan se olika ut. Till exempel kan äldre personer vilja bidra till samhället genom att ha ett ekologiskt tankesätt eller hålla sig uppdaterade om vad som pågår runt omkring och se detta som en del av hur de är samhällsaktiva.

Genom att bredda synen på samhällsengagemang kan politik och praxis motverka snäva definitioner som riskerar att osynliggöra äldre personers bidrag. Det hjälper oss förstå att äldre kan finna samhällsengagemang meningsfullt av en mängd olika skäl.

Balansera behoven: CIVEX visar hur äldre personer har mycket gemensamt när det kommer till vad som främjar och hindrar engagemang under livsloppet. Policyer skulle ändå kunna dra nytta av att även uppmärksamma gruppsspecifika faktorer som kan påverka möjligheter till engagemang. CIVEX uppmuntrar därför policyskapande som kan hantera balansgången, vilken handlar om att se att äldre är en mångfacetterad grupp med individuella behov, önskemål och uppfattningar om vad samhällsengagemang innebär, samtidigt som man är medveten om att vissa grupper av äldre personer är mer benägna att möta specifika typer av hinder när det kommer till att kunna utöva sitt samhällsengagemang.

Swedish Research Council for
Health, Working Life and Welfare